

**İHSAN DOĞRAMACI VAKFI
ÖZEL BİLKENT LİSESİ**

**LİSEYE GEÇİŞ SINAVI
TC İNKILAP TARİHİ DERSİ GÖRSEL VE METİN SEÇKİSİ
2025-2026**

KAYNAK 1. Tarih Dergi, Aralık 2017 sayısı

Kartın üzerinde yazan söz:
“Vatanın bağına düşman dayadı hançerini
Yok mudur kurtaracak bahtı kara maderini?”

Namık Kemal

Sözlük:

Bağır :Göğüs; burada “vatanın kalbi” anlamında mecaz olarak kullanılmış.

Hançer : bir tür bıçak

Baht : kader, talih

Mader : anne

Sözlük

- Bağır :Göğüs; burada “vatanın kalbi” anlamında mecaz olarak kullanılmış.
Hançer : bir tür bıçak
Baht :kader, talih
Mader :anne

KAYNAK 3. *Mustafa Kemal İngiliz istihbarat raporlarında: Tehlikeli biri, karşıtları desteklenmeli* - BBC News Türkçe. (2024, September 9). BBC News Türkçe. <https://www.bbc.com/turkce/articles/cx2y8pzxev6o>

Bundan 100 yıl önce hazırlanan İngiliz istihbarat raporları, İngilizlerin Mustafa Kemal Atatürk hakkında bilgi toplama faaliyetlerinin, Mayıs 1919'da Samsun'a gitmesinin ardından yoğunlaştığını gösteriyor. İngiliz istihbaratının 1919'un sonlarına doğru yaptığı ilk değerlendirmelerde, Mustafa Kemal ve Anadolu'da başlayan hareket "devrimci ve tehlikeli bir niteliğe sahip" olarak tanımlanıyor. Belgelerde Mustafa Kemal'in zıtlarının desteklenmesi ve rakibi olan hareketlerin bir araya gelmesinin teşvik edilmesi gerektiği belirtiliyor.

BBC Türkçe, British Library'de yer alan, İngiliz Devleti'ne ait artık gizliliği kaldırılmış istihbarat raporlarına ve resmi belgelere ulaştı. BBC Türkçe'nin ulaştığı belgeler, Ekim-Aralık 1919 arasındaki üç aylık dönemi kapsıyor. İngiliz yetkililerin Londra'daki makamlara ilettiği raporlarda, Mustafa Kemal ve Anadolu'da henüz yeni yeni örgütlemeye başladığı hareketle ilgili değerlendirmeler var.

Belgelerde, mütareke döneminde İstanbul'da bulunan İngiltere Yüksek Komiserliği, istihbarat memurları ve ordu komutanlarının, Londra'daki Savaş Bakanlığı ile Dışişleri Bakanlığı'na gönderdiği raporlar yer alıyor. Raporlarda, o dönem Türkiye'de bulunan İngiliz yetkililerin, milli mücadelenin halkın desteğini toplamaya başladığı ve Osmanlı İmparatorluğu'nun kaderini belirleyecek olan anlaşmanın ağır şartlar dayatması halinde silahlı mücadeleye geçebileceği uyarıları yapılıyor.

İngilizlere göre, Anadolu'da örgütlenen milli mücadele İzmir'in işgaline doğan tepkiyle beslenerek giderek daha güçlenen bir yapılanma haline geliyor. Söz konusu belgelerin hazırlandığı dönem, Birinci Dünya Savaşı sonrasında kazanan İtilaf Devletleri'nin Osmanlı İmparatorluğu ile imzaladığı Mondros Mütarekesi'nin bir yıl sonrasını kapsıyor.

Bu bir yıllık zaman diliminde Mustafa Kemal, 19 Mayıs 1919'da Osmanlı ordusuna mensup bir müfettiş olarak Samsun'a ulaşıyor ve önce Amasya Genelgesi'nin yayınlanmasını sağlıyor, ardından da Sivas ve Erzurum Kongrelerini topluyor.

Tarih Vakfı'nın eski başkanı ve İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Mehmet Ö. Alkan, 1919 yılının anlaşılması için Mondros Mütarekesi'nin imzalandığı 30 Ekim 1918'e bakılması gerektiğini söylüyor. Alkan, bu dönemde Fransa'nın bir an önce savaşı sonlandıracak bir anlaşmanın yapılmasını istemesine karşın İngiltere'de Türkiye'ye yönelik üç farklı görüşün ortaya çıktığını aktarıyor:

"Bunlardan ilki, Başbakan Lloyd George'un temsil ettiği, Osmanlı İmparatorluğu'nun bir an önce paylaşılması, Batı Anadolu'nun ve Trakya'nın tamamen Yunanlar tarafından işgal edilmesinden yana ve Anadolu'dan Türklerin sökülüp atılmasını savunacak kadar radikal bir bakış açısını savunuyor." Hazırlanan diğer bir raporda Mustafa Kemal'in faaliyetleri şöyle tanımlanmış:

"Mustafa Kemal'in faaliyetleri veya niyetleri konusunda, ne yazık ki iyimser bir görüş takınamamaktayım. [Kuzey Irak'tan] gelen raporlar ve İstanbul hükümetinin elinin altındaki

gerçeklik düzeyi yüksek bilgiler, bu hareketin tehlikeli bir nitelikte olduğunu ve askeri boyut kazanabilecek şekilde bir kargaşayı kışkırtma olasılığı hiç de düşük değildir."

"Siyasi hareketlerin baskıyla yok edilmediğine katılmakla birlikte, baskı uygulamanın ne adil olduğunu ne de elimizdeki tek silah olduğunu düşünüyorum. Zıtlarının bir araya gelmesi teşvik edilmeli ve rakibi olan hedefler yerine getirilmelidir."

İzmir işgalinin "direnişi başlattığına" dikkat çekilen raporda, "Mustafa Kemal, Mayıs ayında (1919 yılı) müfettiş olarak Samsun'a gönderildi. Smyrna'da (İzmir'de) uykuda yakalanan Türkler canlandı. Bir Ermeni Devleti'nin kurulacağını düşünmek için çok neden vardı ve birçokları da bir Pontus Rum Devleti'nin oluşacağını konuşuyordu. Ordu da yeni bir darbeyi engellemeye kararlıydı. Mustafa Kemal gelir gelmez bu bölgeyi hareketlendirmek için faaliyete geçti. İtilaf Devletleri'nin kontrolü dışında kalan Amasya'yı karargâh olarak belirledi. Bu hareket devrimci ve tehlikeli bir niteliğe sahip gibi görünüyor" deniliyor ve şöyle devam ediliyor:

"Bu zamana (İzmir'in işgaline) kadar bu hareketin liderleri her an dayak yemekten korkan yaramaz oğlanlar gibiydi. İtilaf kuvvetlerinden herhangi bir muhalefette karşılaşmayınca ve Merkezi Hükümetin gereksizliği ve muhtemelen işbirlikçiliği de fark edilince daha çok ön plana çıkmaya başladılar. Bitkin ve yozlaşmış İstanbul Hükümeti'nin Türkleri temsil etmediğini, Türkiye'yi mahvettiğini düşünüyorlar ve kendilerinin Türkleri temsil ettiğini, ülkeyi de yönetebileceklerini göstereceklerini söylüyorlar."

Sözlük:

İstihbarat	: Bilgi toplama faaliyeti, özellikle gizli bilgiler.
Mütareke	: Savaşta geçici ateşkes, çatışmaya ara verme.
Yozlaşmak	: Bozulmak, kötüleşmek.
Karargâh	: Askerlerin toplandığı, yönetim yaptığı merkez.

KAYNAK 4. Alpkaya,Gökçen & Alpkaya, Faruk. (2014). *20. Yüzyıl Dünya ve Türkiye Tarihi*, (3. ed., Vol. 1–3). Türk Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin kendini dağıtması ve kısa bir süre sonra İtilaf kuvvetlerinin İstanbul'a gelmesi üzerine Osmanlı Padişahı Vahdettin, meşruti yönetimden vazgeçme eğilimine girdi. Önce basına sansür getirildi, sonra meclis dağıtıldı ve anayasanın öngördüğü sürede yeni seçim kararı alınmadı. Diğer yandan, İtilaf kuvvetleri Mondros Mütarekesi'ne dayanarak Anadolu'nun çeşitli yerlerine asker çıkarmaya başladı. Bu koşullarda, işgallerin yayılmasına ve kendi bölgelerinin işgal tehdidi altında olmasına karşı çıkan yerel aydınlar ve ileri gelenler kongreler düzenlemeye, hatta yerel hükümetler kurmaya girişti.

Bazı genç komutanlar ise Anadolu'ya geçme kararı aldılar. Kazım Karabekir ve Ali Fuat Cebesoy'u 19 Mayıs'ta Mustafa Kemal ve hemen ardından Rauf Orbay izledi. Aynı günlerde Yunan kuvvetleri İzmir'e çıkarak, Rum nüfusunun da desteğiyle Ege bölgesinde işgal yönetimi kurdu. Bu son gelişme, İzmir'in de Selanik gibi kaybedileceği endişesini güçlendirdi. Haziran'da Amasya'da toplanan Mustafa Kemal ve arkadaşları gizli bir komite kurarak Anadolu'da yönetimi ele geçirme ve bir kongre toplama kararı aldılar. 1919 Temmuz'unda, 1908 Devrimi'nin yıldönümünde, Erzurum'da toplanan yerel bir kongre öncesinde Mustafa Kemal askerlikten istifa ederek ulusal direnişi başlattığını açıkladı. Eylül başında Sivas'ta toplanan ulusal kongrede Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kuruldu. İstanbul'daki hükümetin kongreyi dağıtmak istemesi üzerine, Anadolu'daki askeri birliklerin de desteğiyle, İstanbul ile iletişim kesildi ve Anadolu'da yeni bir yönetim oluşturuldu. Bu gelişme üzerine İstanbul hükümeti Mustafa Kemal Paşa ile görüşerek seçimlerin yapılması ve meclisin toplanması kararı aldı.

Seçimler sonunda, Osmanlı Meclis-i Mebusanı Ocak 1920'de İstanbul'da toplandı. Bu sırada Adana, Urfa, Maraş ve Antep bölgelerinde halk, yerel bir direniş başlatarak Fransız işgaline son verdi. Meclis ise, Mondros Mütarekesi imzalandığı sırada Osmanlı İmparatorluğu'na ait olan toprakların terk edilmeyeceği yönündeki Misak-ı Milli kararını aldı. Bunun üzerine İtilaf kuvvetleri 16 Mart 1920'de İstanbul'un önemli yerlerini işgal etti. Ayrıca meclisteki Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk ileri gelenlerini tutukladı. Meclis de toplantılarına süresiz ara verdi. Ankara'da bulunan Mustafa Kemal Paşa, yeni bir seçim yapılması ve İstanbul'dan gelenlerin de katılmasıyla Ankara'da "olağanüstü yetkilere sahip bir meclis kurulması" çağrısında bulundu.

Yeni meclis, Türkiye Büyük Millet Meclisi adıyla 23 Nisan 1920'de Ankara'da açıldı. Mustafa Kemal Paşa'nın başkan seçildiği meclis, önce kendi içinden bir hükümet kurdu. TBMM hükümetine karşı Anadolu'da çıkan ayaklanmalar bastırıldıktan sonra, 1921 başında bir anayasa yapılarak o güne kadar padişaha ait olan bütün yetkilerin mecliste olduğu ilan edildi. TBMM hükümeti Anadolu'da egemenliği sağladıktan sonra oluşturduğu ordu, İnönü'deki çarpışmalarda başarılı oldu, fakat 1921 Temmuz'unda gerçekleşen Yunan saldırısı sonucunda geri çekilmek zorunda kaldı. Bunun üzerine Mustafa Kemal Paşa başkomutan seçildi ve meclisin bütün yetkileri ona verildi. Sakarya Savaşı ile Yunan kuvvetleri önce durduruldu, ardından geri çekilmek zorunda bırakıldı. 1922 yazında TBMM hükümeti orduları, Yunan kuvvetlerine saldırarak kısa sürede bunları Anadolu'dan çıkardı. 1 Kasım 1922'de Meclis, Osmanlı İmparatorluğu'nun 16 Mart 1920'den itibaren sona erdiğine, hilafet makamına ise Osmanlı ailesinden kendi seçeceği bir kişinin getirileceğine karar verdi. Lozan'da toplanan barış konferansına katılan TBMM temsilcileri, iki aşamalı bir pazarlık

sürecinden sonra 24 Temmuz 1923'te Lozan Barış Antlaşması'nı imzaladı. Antlaşma ile yeni Türk Devleti'nin bağımsızlığı ve egemenliği tanınıyordu.

Sözlük

Meşruti yönetim : Padişahın yetkilerinin bir meclisle paylaşıldığı yönetim şekli.

İstila : Bir yeri zorla ele geçirme, işgal.

İrtibat : Bağlantı, iletişim.

KAYNAK 5 Atatürk, Mustafa Kemal., (1919-1927) *Nutuk*, İş Bankası Yayınları.

1919 yılı Mayıs'ının 19'uncu günü Samsun'a çıktım ve ülkenin genel durumu ve görünüşü şuydu:

Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu grup, Birinci Dünya Savaşı'nda yenilmiş, Osmanlı ordusu her tarafta zedelenmiş, şartları ağır bir ateşkes anlaşması imzalanmıştı. Büyük Savaş'ın uzun yılları boyunca millet yorgun ve fakir bir duruma düşmüştü. Milleti ve memleketi Birinci Dünya Savaşı'na sürükleyenler, kendi hayatlarını kurtarma kaygısına düşerek memleketten kaçmışlardı. Saltanat ve hilafet makamında oturan Vahdettin soysuzlaşmış, şahsını ve bir de tahtını koruyabileceğini hayal ettiği alçakça tedbirler aramaktaydı. Damat Ferit Paşa'nın başkanlığındaki hükümet âciz, haysiyetsiz ve korkaktı. Yalnızca Padişah'ın iradesine boyun eğmekte ve onunla birlikte kendilerini koruyabilecekleri herhangi bir duruma razı olmaktaydılar. Ordunun elinden silahları ve cephanesi alınmış ve alınmaktaydı...

İtilaf Devletleri, ateşkes anlaşmasının hükümlerine uymayı gerekli bulmuyorlardı. Birer bahane ile İtilaf donanmaları ve askerleri İstanbul'daydı. Adana ili Fransızlar, Urfa, Maraş, Ayntap (Gaziantep) İngilizler tarafından işgal edilmişti. Antalya ve Konya'da İtalyan askeri birlikleri, Merzifon ve Samsun'da İngiliz askerleri bulunuyordu. Her tarafta yabancı subay ve memurlar ile özel ajanlar faaliyetliydi. Nihayet, konuşmamıza başlangıç olarak aldığımız tarihten dört gün önce, 15 Mayıs 1919'da İtilaf Devletleri'nin uygun bulmasıyla Yunan ordusu da İzmir'e çıkarılmıştı. Bundan başka, memleketin her tarafında Hristiyan azınlıklar gizli veya açıkça kendi özel emel ve maksatlarını gerçekleştirmeye, devleti bir an önce çökertmeye çalışıyorlardı. Şimdi Efendiler, müsaade buyurursanız size bir soru sorayım:

Bu durum ve şartlar karşısında kurtuluş için nasıl bir karar akla gelebilirdi?

Açıklamış olduğum hususlara ve yaptığım gözlemlere göre üç türlü karar ortaya atılmıştı: Birincisi, İngiliz himayesini istemek; ikincisi, Amerikan mandasını istemek. Bu iki türlü karar sahipleri, Osmanlı Devleti'nin bir bütün hâlinde korunmasını düşünenlerdi. Osmanlı topraklarının çeşitli devletler arasında taksimi yerine, imparatorluğu tek bir devletin koruyuculuğu altında bulundurmayı tercih edenlerdi. Üçüncü karar ise, bölgesel kurtuluş çarelerine başvurmaktı. Söz gelişi, bazı bölgeler kendilerinin Osmanlı Devleti'nden koparılacağı görüşüne karşı ondan ayrılmama tedbirlerine başvuruyordu. Bazı bölgeler de Osmanlı Devleti'nin ortadan kaldırılacağını ve Osmanlı ülkesinin taksim edileceğini oldubitti kabul ederek kendi başlarını kurtarmaya çalışıyordu. Bu üç türlü kararın gerekçesi, yaptığım açıklamalarda yer almıştır.

Efendiler, ben bu kararların hiçbirinde isabet görmedim. Çünkü bu kararların dayandığı bütün deliller ve mantıklar çürüktü, temelsizdi. Gerçekte, içinde bulunduğumuz o tarihte Osmanlı Devleti'nin temelleri çökmüş, ömrü tamamlanmıştı. Osmanlı memleketleri tamamen parçalanmıştı. Ortada bir avuç Türk'ün barındığı bir ata yurdu kalmıştı. Son mesele bunun da taksimini sağlamaya çalışmaktan ibaretti.

Osmanlı Devleti, onun istiklâli, padişah, halife, hükümet... Bunların hepsi anlamı kalmamış birtakım boş sözlerden ibaretti. Neyin ve kimin dokunulmazlığı için kimden, ne gibi yardım sağlanmak isteniyordu halde ciddi ve gerçek karar ne olabilirdi?

Efendiler, bu durum karşısında bir tek karar vardı. O da millî hâkimiyete dayanan, kayıtsız şartsız bağımsız yeni bir Türk Devleti kurmaktı!

Sözlük

Taksim : Paylaşmak, bölüştürmek.

Tedbir : Önlem, bir durumu düzeltmek veya kötü bir sonucu önlemek için alınan önlemler.

Tespit etmek : Belirlemek, ortaya koymak.

Zedelenmek : Hasar görmek, zarar görmek.